

שיבויה, עיר שהיא אוניברסיטה

יעל ארבל

תקרה מבט

”

כשהסתכלנו במפת העיר ממעוף הציפור, דמיינו
כמה מרגש יהיה אם שיבויה תהפוך לאוניברסיטה.
היה לנו חזון של העיר כולה פועלת כאוניברסיטה אחת,
שבה כולם יכולים ליהנות מחיי הקמפוס כל החיים.
זה בהחלט הצית את דמיוננו

”

(יסואקי סקיו, רקטור האוניברסיטה)

תוכן

6	בעקבות הסטודנט הנצחי
7	חינוך ככלי לפיתוח הקהילה
12	שיבויה ומודל ארבעת המורים
13	סיכום: מה אפשר ללמוד משיבויה
13	לקריאה נוספת

אחרי שתקראו את המאמר תדעו...

- ❖ כיצד להשתמש בעיר כמרחב למידה
- ❖ איך שיתוף פעולה קהילתי מסייע לפיתוח תרבות דמוקרטית
- ❖ פרויקט קהילתי יכול לפעול גם בלי לגבות תשלום מהתלמידים
- ❖ איך בנו בשיבויה שיתוף פעולה פורה בין עירייה, עמותה ועסקים

תקציר

המאמר מציג את רשת אוניברסיטת שיבויה - פרויקט למידה מתמדת (Lifelong Learning) במחוז גדול ותוסס בטוקיו, המציע לכל התושבים שיעורים וסדנאות ללא תשלום ברחבי העיר. הוגי הפרויקט רואים במרחב העירוני אוסף של מרחבי למידה והזדמנויות להעשרת חיי הפרט. בשיתוף פעולה חכם בין עסקים ועמותות הצליחו מובילי הפרויקט למשוך עשרות אלפי תלמידים ללמוד פעם בחודש ב"כיתות לימוד" מקוריות כגון חנויות, מקדשים, אתרי בנייה, בתי קפה ועוד.

הפרויקט הציב לו למטרה להפוך את העיר לאתר למידה לכל התושבים, לקדם מעורבות אזרחית וערבות הדדית בין התושבים ולהפוך את העיר למקום שנועים לחיות בו ללא הבדל הכנסה או גיל. אוניברסיטת שיבויה חותרת להעצמה קהילתית באמצעות התבונה שכל אדם יכול להיות מורה ותלמיד, ושכל התושבים זכאים לסגנון החיים הסקרני והשלו של סטודנטים באוניברסיטה.

המאמר מציג את ההתפתחויות שעברו על תחום הלמידה המתמשכת ביפן משנות השישים ועד היום. נסקור בקצרה את השינויים שעברה מדיניות החינוך היפנית מאז ההחלטה על מדיניות המקיפה את כל התושבים ומיועדת להעשיר את חיי התושבים לאורך

תודות לגל הדר על התרגום מיפנית וליסואקי סקיו על נכונותו להתראיין.

**אין קמפוס
באוניברסיטת שיבויה**

**העיר היא
הקמפוס**

בעקבות הסטודנט הנצחי

מייסדי הפרויקט רואים בסטודנט הנצחי מודל לחיקוי. "יש באוניברסיטאות כמה דברים שאנחנו אוהבים במיוחד, והיינו רוצים לספק בעיר שלנו. אוניברסיטאות מדגישות את המחקר והפנאי ולא את המרדף אחר כסף. האוניברסיטה מטפחת מחקר ומגנה על האינטלקט והסקרנות של התלמידים".

רקטור האוניברסיטה, יסואקי סאקיו (Yasuaki Sakyo), אומר: "חשבנו שיהיה נחמד אם כל תושבי העיר יוכלו ליהנות מחיי הקמפוס לאורך כל החיים". כמו הכמיהה לחיים סטודנטיאליים גם הגישה של שיבויה צעירה ודינמית, מותאמת לרוח הזמן: לא תמצאו פה קורסים ארוכים או תהליכים ממושכים אין חובות הגשה או בחינות וגם לא מחויבות לטווח ארוך. רוב השיעורים הם סדנאות חד פעמיות. סיפוק מיידי באווירה צעירה וכיפית, המעורר השראה ומעמיק את הקשרים בקהילה.

שיבויה היא מחוז תוסס ופופולרי של טוקיו – מרכז אופנה ובילוי, מוקד משיכה לצעירים ושוחרי אופנה וקניות. יש בה שבע אוניברסיטאות, ועוד אוניברסיטה אחת גדולה שנמצאת בכל מקום – רשת אוניברסיטת שיבויה. למעשה, המחוז כולו הוא קמפוס האוניברסיטה. וזה לא הדבר היוצא דופן היחיד בה.

בניגוד לאוניברסיטאות אחרות, ברשת אוניברסיטת שיבויה המטרה אינה לסיים את הלימודים בזריזות עם תואר יוקרתי ככל היותר או תעודה שתפתח דלתות לעבודה, אלא למידה מתמדת הנמשכת לאורך כל החיים. למעשה, האוניברסיטה בכלל אינה מציעה תעודות ותארים. הלימודים ברשת אוניברסיטת שיבויה הם בחינם, וכל התושבים מוזמנים להציע סדנה בתחום ההתמחות שלהם. המוטו של האוניברסיטה פשוט: כל אחד יכול להיות מורה, וכל מקום בעיר יכול להיות קמפוס. החזון של אוניברסיטת שיבויה הוא חזון של פיתוח אישי ועירוני גם יחד – מייסדיה מקווים שפועלה של האוניברסיטה יהפוך את העיר למקום ידידותי יותר לתושבים ולסביבה, ויוביל את התושבים למעורבות ושיתוף בפוליטיקה.

יסואקי סקיו, מייסד אוניברסיטת שיבויה

כל חייהם. המאמר מציג את המאפיינים של המרכזים הקהילתיים שקמו מאז תקופת הכיבוש האמריקאי, ובעיקר הדגש על עצמאות הלומדים ואחריותם ללמידה ועל תהליכים ארוכי טווח. נסקור בקצרה את המפנה שחל במערכת חינוך המבוגרים ביפן בשנות התשעים בעקבות המיתון ואת עלייתן של עמותות בראשית שנות ה-2000 כשחקן מוביל בתחום החינוך.

המאמר יראה כיצד פרויקט אוניברסיטת שיבויה מפיק את המרב ממגמות קיימות בחברה היפנית, לצד חידושים – ובראשם היציאה מכיתת הלימוד הסגורה אל המרחב העירוני והשימוש החכם במשאבים שהעיר מציעה לכל התושבים. לסיכום נראה שהשילוב בין הוראה ללמידה והשיתוף בין עירייה, עסקים ועמותות הם שהופכים את שיבויה למודל שמעורר השראה בערים שונות בעולם.

חינוך ככלי לפיתוח הקהילה

למהלך של כניסת עמותות לתחום החינוך הצטרפה רשת אוניברסיטת שיבויה. את היוזמה להקמת האוניברסיטה הגה קן הסבה (Ken Hasebe), חבר במועצת שיבויה ובכיר בארגון התנדבותי לשמירה על ניקיון המחוז. ב-2005 הציג הסבה את הרעיון ליסואקי סקיו (Yasuaki Sakyo), שהיה אז בן 26 ובדיוק החליט להתפטר מעבודתו בחברה מסחרית גדולה ולחפש עבודה משמעותית. המפגש הזה שינה את חייו של סקיו. ב-2006 הוא מונה לרקטור האוניברסיטה והגיש בקשה למעמד של עמותה המסונפת לעיריית טוקיו. בקשתו התקבלה, והפרויקט יצא לדרך.

עם הקמת רשת אוניברסיטת שיבויה, יצרו ראשי האוניברסיטה תמונת עתיד רצויה לעיר. הם מאמינים ששיתוף הפעולה העירוני שמקיים את הפרויקט יכול להפוך את המחוז לעיר מופת, המזכירה במידה רבה את העקרונות שעלו בכנס ראשי הערים במקסיקו סיטי ב-2010. אנשי פרויקט שיבויה תיארו לעצמם מקום שבו מתקיימים שיתוף אזרחי משמעותי, דאגה לסביבה, אווירת שלווה והערכה לחיים ולטבע, ערבות הדדית ודאגה לתושבים בכל הגילים (וגם לחיות מחמד!). סעיפי ה"אני מאמין" של שיבויה מנוסחים

המובטלים שלא למדו כלל הוכפלו². במקביל, גברו מעשי הבריונות בבתי הספר והתלמידים גילו אדישות מטרידה³. תוכנית הלמידה המתמשכת של יפן, שהיתה מאוד ריכוזית וממשלתית עד אז, השתנתה בעקבות הקיצוצים בתקציב. תופעות החדשות בחברה היפנית הובילו לרפורמה נוא ליברלית, שהדגישה תחרותיות וקידמה הפרטה של שירותים חברתיים. הדגש באסטרטגיה החינוכית של משרד החינוך עבר מהקהילה אל בתי הספר והילדים.

לקראת המאה ה-21 נכנסו שחקנים חדשים לזירת מערכת הלמידה המתמשכת: עמותות ללא כוונת רווח (NPO) וחברות עסקיות. הצמצום במעורבות הממשלתית וכן גל ההתנדבות בעקבות רעידת האדמה במחוז האנשיין הובילו לפריחה בעולם העמותות וההתנדבות. ב-98 החליטה המדינה לתמוך בארגונים ללא מטרת רווח. "לכל אלו", כותב החוקר קאורי אקומוטו, "היתה השפעה הדדית על יצירת קהילות כאינטרס משותף"⁴. עד 2010 הוקמו ביפן כ-150 אוניברסיטאות של אזרחים - ארגוני חינוך לא פורמליים המציעים הרצאות לכל הגילים. חלקן הוקמו דרך ארגון ממשלתי, אך רובן היו פרי יוזמות פרטיות. החינוך למבוגרים החל לעבור מהובלה של המדינה להובלה של הציבור.

2 Yukiko Sawano, "Lifelong Learning to Revitalize Community Case Studies of Citizens' Learning Initiatives in Japan", Second International Handbook of Lifelong Learning, Springer, (2012), pp. 666-668.

3 Okumoto, Kaori "The Lifelong Learning Policies in England and Japan: A Means of Building Social Capital?" Lifelong Education and Library, 3. (2003), pp. 163-187, p. 171.

4 Ibid, p. 173.

חינוך מבוגרים ביפן: ממדיניות ממשלתית ליוזמה אזרחית

יפן נהנית ממערכת משגשגת של למידה מתמשכת (Lifelong Learning). חוק החינוך היפני קובע שיש "לקיים חברה שבה כל אזרח ישפר את אישיותו, יחיה חיים עשירים ויוכל ליהנות מהתוצאות בהתאם". מערכת הלמידה המתמשכת ביפן נועדה להציע חלופה לתחרות האכזרית על כניסה לאוניברסיטאות יוקרתיות (מה שמכונה ביפן "גיהנום הבחינות"), אך לב לבה של הלמידה המתמשכת ביפן היא פיתוח רוחני והעשרה עצמית, ורוב המבוגרים מעל גיל 20 המשתתפים בקורסים אינם עושים זאת למען תועלת חומרית או הכשרה מקצועית¹.

מאז תקופת הכיבוש האמריקאי וביתר שאת בשנות השישים, הוקמו ביפן מרכזים קהילתיים רבים עם מגוון גדול של הזדמנויות למידה למבוגרים, ובעיקר לגמלאים. בסקר שנעשה ב-1988 התברר ש-40.1% מהמבוגרים מעל גיל 20 ביפן השתתפו בפעילות למידה כלשהי במרוצת השנה. בשנות התשעים חל מפנה מצער: התנפוצות הבועה הכלכלית ביפן והמיתון שבעקבותיה הובילו לאבטלה ומספר הצעירים

1 Stacy Marie Clause, "Lifelong Learning in Japan: Community Centers and Learning Circles", Stacy Marie Clause, "Lifelong Learning in Japan: Community Centers and Learning Circles", Presented at the Midwest Research-to Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education, Michigan State University, September 26-28, (2010).

להפיק את המרב מהמשאבים הקיימים

של 5000 ין (כ-50 יורו / כ-245 שקל) לשיעור. 30 העובדים במשרה חלקית - בעיקר מגייסי כספים ורכזי שיעורים - מקבלים שכר סמלי ועובדים כמעט בהתנדבות, במקביל למשרה מלאה במקום כבעלי מקצועות חופשיים או עובדים בחברות או בעמותות. לצד העובדים פועלים ברשת גם כ-150 מתנדבים. את המימון לאינספור השיעורים והפעילויות השיגו

נכון ל-2012 השתתפו בפרויקט 20,444 תלמידים וכ-700 מורים, אך אוניברסיטת שיבויה אינה גובה כל תשלום מהסטודנטים ומעסיקה רק שני אנשי צוות במשרה מלאה. המורים מקבלים תשלום צנוע

באותו סגנון פרסומי וקליט שמאפיין את הפרויקט כולו, כמו למשל הסעיף "עיר שבה התיירים אינם עצבניים"5. המפתח לעיר המופת שראו בעיני רוחם הוא למידה.

כדי להדק את הקשרים בקהילה, שכנעו אנשי האוניברסיטה בעלי חנויות ומתקנים בעיר להציע הנחות או שירותים מיוחדים לתלמידי הפרויקט. הנחות של אנשי העיר לעזור ולגלות אכפתיות כלפי הפרויקט חיונית לקיומו, אומר סקיו. "אנחנו מנסים לשמור על איזון מוצלח בין הרווח שהמקום מפיק מהשימוש בו לבין השימוש שלנו במקום. למשל, כאשר אנחנו משתמשים במסעדה או בבית קפה, נבחר בזמן שהמקום פחות עמוס". התלמידים משלמים על המזון והמשקה שהם מזמינים תוך כדי שיעור, והמקום נהנה גם מהכנסה וגם מיוקרה. בתנאים כאלה יכולים להתקיים בעיר שיעורים בעסקים לא שגוריים כגון מועדון קריאה בברים אופנתיים, סדנה במסעדת יוקרה עם שלושה כוכבי מישלן ואף אירוח במסעדה עם גיישה. הסוד של שיבויה הוא שימוש רחב ככל האפשר במשאבים המקומיים ופיתוח הכלכלה המקומית באופן שבו כולם מרוויחים.

5 רשימת המשאלות המלאה של המייסדים כוללת את הסעיפים הבאים: עיר שבה התיירים אינם עצבניים, חיות מחמד נחשבות לתושבים, כל התושבים מקבלים על עצמם תפקיד בהנחיית הילדים, כולם מכירים את השכנים בשמם, מספר הילדים גדל יותר מכל מקום אחר ביפן, מכבדים את הסביבה, כולם מצביעים, לוקחים זמן להעריך את החיים ולא נחפזים, עיר שאפשר לשכב בה על הדשא בפארק, עיר עם אמנות אבל ללא גרפיטי, כולם דואגים למבוגרים, נציגים של התעשייה, חינוך, מינהל וציבור מקיימים פגישות משותפות. < <http://www.shibuya-univ.net/> >
<english/?page=9

אנשי הפרויקט דרך תרומות מקרנות ועסקים בשיבויה עצמה, ו-20% מההוצאות נתמכות על ידי מועצת העיר. שיתוף הפעולה בין המגזר הציבורי, המגזר העסקי והמגזר השלישי יצר בשיבויה פרויקט שלא נועד ליצור רווח כלכלי אלא מסייע לצבירת הון חברתי.

לשתול יער, לסייר במנהרות הכביש המהיר

בשבת השלישית בכל חודש מציעה האוניברסיטה קורסים במגוון רחב מאוד של נושאים עם שמות קליטים ופרסומיים כגון "סיור בחצר האחורית של אומוטסנדו - דרך חייו של הצייר"; "מאופנה לעיצוב פנים - לימוד ההתאמה המושלמת בחנות של GAP", "חסרי בית וסיור בעיר - האתגר של הרג'וקו". במשך השנים התקיימו באוניברסיטה שיעורים באתרים מפתיעים כגון חנויות או מרחצאות ציבוריים ובנושאים מגוונים כגון אקולוגיה, מדעים, מזון, חקלאות, תרבות יפן, תקשורת, גידול ילדים, בריאות, קליגרפיה, יחסים בינלאומיים, אמנות, עיצוב, תיאטרון, עבודות יד, צילום ועוד ועוד.

איכות הסביבה ותרבות יפן הם מהנושאים הפופולריים ביותר באוניברסיטת שיבויה. כמה מהקורסים המיוחדים המתקיימים בכל שנה קשורים לאיכות הסביבה ולהתפעלות מיופיו של הטבע. דוגמה

לשיעור כזה במיקום מיוחד הוא השיעור "יצירת יער: אוספים בלוטים ביער של מקדש מייג'י". מייג'י (Meiji Jingu) הוא מקדש שינטו מ-1920, המנציח את הקיסר מייג'י (Meiji) והקיסרית שואוקן Shouken. שטח היער כ-700 אלף מ"ר. הסדנה במקדש מייג'י נהפכה למסורת ומתקיימת מדי שנה מאז פתיחת אוניברסיטת שיבויה. בשיעור אוספים המשתתפים בלוטים כדי לשמר ולטפח את היער. בסדנה לומדים המשתתפים להעריך את היער כמקום מפלט מהעיר הסואנת ולזכור ש"אנו, היצורים החיים, לא נוכל לחיות ללא הברכות שנותן היער".

הסדנה ביער המקדש מבטאת היטב את החזון של שיבויה: בשנה החולפת ריכזה את השיעור תלמידה ממשיכה, שהחלה את דרכה כתלמידה, המשיכה כמתנדבת בשנה השנייה ובשנתה השלישית מונתה לרכזת. בעמוד המפרסם את הסדנה באתר האוניברסיטה היא מספרת: "למרבה הצער, הזרע מהפעם הראשונה בה השתתפתי התייבש וקמל. בשנה שעברה אספתי זרעים תאומים לביתי וכיניתי אותם בשמות מיי והארו (haru-1 mei). הם שרדו ללא פגע במשך שנה, והפעם נראה שאצליח להחזירם למקדש מייג'י. אני מקווה ששני העצים האלה יגדלו ויעשו חלק בלתי נפרד מהיער ובעתיד יהיו מפלט ללבו של מישהו... אם אוכל לחלוק את ההתרגשות הזאת - מוצדקת או לא - עם רבים, אהיה מאושרת".

תלמידים המעדיפים חוויה אורבנית למהדרין הוזמנו ללמוד באתר הבנייה של קו הטבעת המרכזי של הכביש המהיר, במנהרת ימטה (yamate). בשיעור מוזמנים התלמידים ללמוד על בעיות התחבורה של העיר ועל ההשלכות האקולוגיות של תעבורת המכוניות הכבדה במחוז. אחת המתנדבות בסדנה תיארה את רשמיה באתר האינטרנט של האוניברסיטה. במנהרה שבצומת אוהשי (ohashi), למשל, קולו של המדריך הדהד מהבטון שמסביב. התלמידים שניסו לעמוד בשיפוע שבמבנה הספירלה גילו על בשרם שהוא תלול למדי - התנסות שלא תחו בניסעה במכונית.

במנהרת ימטה לא התקיימו עבודות ביום השיעור, והתלמידים זכו ללכת עד קצה המנהרה, 30 מטרים מתחת לפני האדמה. המסיירים למדו על טכניקות חפירה, על תוכנית המתאר החדשה ועל שיקולים שונים בתכנון עירוני. "הפחתת העומס בכבישים, הפחתת פליטת דו תחמוצת הפחמן, הגנה על המערכת האקולוגית של הטבע. איזה מהם ראוי לקבל את העדיפות הראשונה? האם דו קיום הוא בלתי אפשרי? למען כדור הארץ אנו חייבים לחשוב על נושאים רבים נוספים", מסכמת מצומוקו נוריקו (Matsumoto Noriko) מצוות המתנדבים. "אני מקווה ומתפללת לעתיד טוב יותר".

דוגמה לקורס מצליח אחר שאינו מסתפק בהעברת מידע אלא שואף ליצור שינוי חברתי ואקולוגי הוא הקורס במיחזור טקסטיל. רכז שיעורים באוניברסיטה הזמין חברה המפיקה אנרגיה מטקסטיל להעביר שיעור, תחת השם היצירתי "לחשוף את שדות הנפט של שיבויה - פגישה אסטרטגית לגילוי מקורות חדשים להפקת אנרגיה". מתנדבים הביאו ערימות של בגדים ישנים ולמדו כיצד להפוך אותם למקור אנרגיה. [[יש תמונות]] כמו כמה שיעורים מוצלחים אחרים, גם השיעור הזה התקיים כמה פעמים ועורר מודעות לסוגייה אקולוגית וציבורית רחבה.

האם המודל של אוניברסיטה חופשית לכל החיים יכול להחליף את האקדמיה? סקיו אינו מעוניין להחליף את האוניברסיטה המסורתית, אבל בהחלט רואה את האוניברסיטאות בעיר כחלק מהמרקם העירוני. "תפקידנו אינו קשור למחקר אקדמי ולחינוך מקצועי. עם זאת, ייתכן שיתוף פעולה עם האוניברסיטה המסורתית כדי להשתמש במשאבים השונים שלהם לטובת למידה מתמשכת של התושבים ובניית קהילה".

המשכיות וחדשנות

רשת אוניברסיטת שיבויה משלבת מגמות קיימות בתרבות הלמידה המתמשכת ביפן עם כמה חידושים מהפכניים. התפיסה שלמידה היא תהליך שנמשך כל החיים רווחת מאוד ביפן. תמצאו ביפן גם את התפיסה הדמוקרטית של חינוך מבוגרים, לפיה אין בהכרח צורך במורה מומחה כדי ללמוד, ותלמידים נושאים בחלק ניכר מהאחריות על השיעור. במרכזים הקהילתיים בטוקיו מתקיימים רבים מהשיעורים במעגלי למידה: במרכזים הקהילתיים הללו כל אחד יכול להיות תלמיד, וכל אחד יכול להיות מורה. חברי הקבוצה אחראים על ניקיון החדר, איסוף התשלום והודעות. לכל קבוצה יש רכז מבין התלמידים, האחראי על הקורס. מעגלי למידה רבים מתקיימים לאורך תקופות ארוכות - עשור ואף שני עשורים. הקשרים החברתיים יצרו מחויבות להתמדה. "המעגל הוא כמו משפחה". הלמידה משנה את הלומד ואת האנשים שסביבו. היא הזדמנות לשיתוף פעולה, להעצמה וגיבוש של קהילה.⁷

רשת שיבויה אימצה כמה מהמאפיינים הקיימים בחברה היפנית. ראשי הפרויקט תומכים בכל לבם ברוח הדו"ח של המועצה לחינוך מתמשך: "למידה לאורך החיים היא אנרגיה לחיים מלאי חיות. מענג להיות מעורב וליצור תקשורת עם הקהילה דרך למידה... חברה שבה אנשים נהנים ללמוד תהפוך

7 Stacy Marie Clause, 26-28.

לחברה טובה יותר"⁸.

כמו במרכזים הקהילתיים, גם בפרויקט רשת שיבויה רכזי השיעורים הם עמוד התווך של הפרויקט. סקיו מספר: "החלק החשוב ביותר בניהול השיעורים שלנו הוא תפקידו של רכז השיעור. כיום יש לנו כ-15 רכזים, רובם עובדים במקצועות חופשיים או בחברות במשך השבוע, ועובדים במשרה חלקית בפרויקט. העיקרון המנחה את רכזי השיעורים שלנו פשוט: "תכנן כתלמיד הראשון". בכך אנחנו מתכוונים שהרכזים אמורים לתכנן את השיעור לא כמורים, אלא כלומדים. בעינינו חשובה במיוחד המוטיבציה האישית ללמוד משהו חדש. על הבסיס הזה הרכזים מתכננים שיעורים: פונים למורה, מסבירים על הפרויקט ועל השיעורים ומדברים עם המורה על הדרך הטובה ביותר לתקשר עם המשתתפים".

עם זאת, שיבויה מציעה כמה שינויים משמעותיים ביחס למודל הנהוג במרכזים הקהילתיים. השינוי המהפכני ביותר הוא התפיסה של המחוז כולו כמרחב למידה, בניגוד ללמידה בחדר סגור בתוך מרכז קהילתי. הבדל חשוב אחר טמון בכך שרוב השיעורים הם סדנאות חד פעמיות. למעשה שיבויה מציעה בעיקר טעימה מעוררת השראה, משב רוח רענן בחיים מלאי טרדות. עם זאת, בכמה מקרים הסדנאות עוררו

8 "lifelong learning is an energy to live a lively life. It is pleasurable to actively be involved in and communicate with the community through learning... A society in which people enjoy learning will become a better society". (Quoted in Okumoto, p. 174)

בתלמידים רצון להמשיך ולהעמיק בנושא במעגלי למידה וסמינרים שארגנו בעצמם. חלקם אף תכננו שיעורים לילדים במחוז. בשנת 2010 התקיימו עשרה סמינרים ושני מעגלי למידה מתמשכים⁹.

הבדל משמעותי אחר הוא האופי הצעיר של הפרויקט, שמושך אליו צעירים רבים. שיעור המבוגרים ביפן גבוה במיוחד - יותר מ-20% מהתושבים הם מעל גיל 60. רבים מהמרכזים הקהילתיים מושכים בעיקר קהל מבוגר ומקיימים פעילות העשויה להימשך שנים. הגישה הדינמית, הסגנון הקולי ותוכן הלימוד העדכני של שיבויה מושכים בעיקר תלמידים צעירים. סקיו מספר שב-2012, כ-32% מהתלמידים היו בשנות העשרים לחייהם, כ-46% היו בשנות השלושים וכ-15% בגילאי 40. רובם, אגב, תלמידות; שיעור הנשים באוניברסיטה הוא כמעט 65%. עם זאת, אוניברסיטת שיבויה משתדלת להפוך את העיר לאתר למידה ולקהילה רב גילאית וביעורים שלה אפשר למצוא תלמידים מכל הגילים - מסטודנטים ועד גמלאים [[ר] תמונה משיעור צילום]]. חלק מהפרויקט כולל שיתופי פעולה עם בתי ספר בעיר, הממחישים את הזדמנויות הלמידה הגלומות בעיר גם לתלמידים ומורים הלומדים בדרך כלל בתוך כיתות לימוד רגילות. כך למשל, תלמידי בתי ספר מוזמנים לראות אנשי מקצוע בעבודתם, לבקר במפעלים ולהשתתף בפעילות של עמותות וארגונים.

9 Sawano, p. 676.

שיבויה ומודל ארבעת המורים

פרויקט אוניברסיטת שיבויה משתמש היטב בכמה מהעקרונות של מודל ארבעת המורים. **קבוצת השווים** תופסת בו מקום מרכזי, שכן אוניברסיטת שיבויה מדגישה מאוד את העובדה שלכל אדם יש מה ללמד, וכל תלמיד יכול ליהפך למורה. ההחלטה האסטרטגית של הפרויקט - להזמין ללמידה את כל התושבים - נועדה להעצים את הפרט ואת הקשרים בקהילה וגם לקדם עולם שבו כל דבר הוא הזדמנות ללמידה, מעניין ומרתק.

למעשה, מספר התלמידים שנעשו מורים בסדנה משלהם אינו גדול. סקיו מסביר שלעתים קרובות הקורסים שהציעו "אינם עונים על דרישות התלמידים", ובמקרים אחרים תושבים פנו לאוניברסיטה בהצעה ללמד קורס שנועד לקדם את העסק שלהם ולא לתמוך בלמידה או בהעשרת חיי התלמידים. במקרים רבים מזמיני רכזי השיעורים מומחים להעביר סדנה בתחום ההתמחות שלהם. העובדה שהרכזים הם אלו שבוחרים את המורים משמרת את האופי העממי של הפרויקט.

הסביבה היא גם יסוד מרכזי בפרויקט רשת שיבויה ואחד העקרונות המארגנים שלה. מייסד האוניברסיטה מספר שכאשר הביטו במפת העיר,

המחשבה על שימוש בכל מה שיש לה להציע למטרות למידה הציתה את דמיונם. כמו ערים גדולות רבות, שיבויה מלאה בהזדמנויות לבילוי וצריכה. היכולת להשתמש בסביבה הקיימת ולראות בה הזדמנויות ללמידה ולפעילות ללא מטרות רווח היא צעד משמעותי, המציב במרכז את המימוש העצמי של התושבים ולא את ההצלחה הכלכלית שלהם.

סיכום: מה אפשר ללמוד משיבויה

עקרונות הפעולה של אוניברסיטת שיבויה מכוונים למימוש עצמי של כל אחד מהתושבים ורואים לנגד עיניהם חברה דמוקרטית עם מעורבות של תושבים מכל שכבות האוכלוסייה. הגישה הרעננה של פרויקט שיבויה והמעורבות הרחבה של צעירים בפרויקט עוררה בו עניין ברחבי יפן ובעולם כולו. היום יש לאוניברסיטה 8 אוניברסיטאות בת, כולל אוניברסיטאות בקיוטו, נגויה (Nagoya), ספורו (Sapporo), הירושימה, פוקואוקה (Fukuoka) ובמזרח טוקיו. שישה אזורים נוספים מתכננים לשכפל את המודל אצלם.

אחד הלקחים המשמעותיים מהמודל של שיבויה הוא שיתוף הפעולה היצירתי בין הרשות המקומית ליוזמה אזרחית. בתקופה של קיצוצים בתקציב החינוך, רשויות רבות מפנות את הבמה ליוזמות פרטיות ומניחות לעסקים פרטיים למלא את מקומן. ואמנם, גם בשיבויה יכולים התושבים לשלם תמורת קורסים של חברות מסחריות (סקיו מציג כמה דוגמאות לקורסים, בייחוד שיעורים יאפיים של סגנון חיים כגון טעימת יינות או בישול). עם זאת, הרשות המקומית בשיבויה רואה ביוזמה אזרחית הזדמנות ולא יריב.

סקיו מספר שמאז שהכנסות העירייה ממסים ירדו, היא עושה ככל יכולתה לנהל ביעילות את השירותים הציבוריים. הרשות הסמיכה את אוניברסיטת שיבויה לקחת אחריות על 20% מהלמידה המתמשכת בעיר, והפנתה אליה תקציבים בהתאם. האוניברסיטה, מצדה, משתפת פעולה עם גורמים עסקיים ועם עמותות ללא כוונת רווח ומצליחה להציע לציבור שירות המחזק את הקהילה ופתוח לכולם, משום שהוא אינו כרוך בתשלום. מהלך כזה מאפשר שיתוף פעולה פורה ושוויוני לכל הקהילה במקום תהליך הפרטה המיועד לבעלי הכנסה גבוהה ומניב הכנסה לבעלי החברות בלבד.

סוואנו סבור שהמפתח להצלחה של שיבויה הוא השילוב בין למידה להוראה. המודל הארגוני והחינוכי של שיבויה מאפשר לתושבים ליהנות מהקשרים והידע של תושבים אחרים, לשתף פעולה ולהכיר אנשים חדשים. מסמוס ההפרדה בין מורים לתלמידים - הנהוג כבר במרכזים הקהילתיים - והמפגש הבלתי אמצעי עם מומחים במקום העבודה שלהם הופכים את חווית החיים בשיבויה למסע למידה שאין לו סוף.

לקריאה נוספת:

✿ אתר רשת אוניברסיטת שיבויה באנגלית
(גרסה תמציתית לאתר העשיר ביפנית):

[/http://www.shibuya-univ.net/english](http://www.shibuya-univ.net/english)

✿ יסואקי סקיו מציג את חזון העתיד שלו ב-
:CNN (YouTube)

[http://www.youtube.com/
watch?v=tc86Mkuy7sU](http://www.youtube.com/watch?v=tc86Mkuy7sU)

✿ החזון של יסואקי סקיו ב-15 שקופיות:

[http://edition.cnn.com/2007/TECH/11/02/
sakyo.vision](http://edition.cnn.com/2007/TECH/11/02/sakyo.vision)

